

ETIKA

11. évfolyam

Általános fejlesztési célok és követelmények

Az etika tantárgy a helyes életvezetéshez nélkülözhetetlen magatartási szabályok értelmének megvilágításával, felelősségtudatuk elmélyítésével és az önfejlesztés igényének megerősítésével felkészíti a tanulókat a személyközi kapcsolatok és a társadalmi együttélés konfliktusainak kezelésére, tudatosítja döntéseik, cselekedeteik erkölcsi jelentőségét.

Képessé teszi a diákokat az elfogulatlan vizsgálódásra, méltányos párbeszédre, véleményük szabatos kifejtésére, önálló meggyőződés kialakítására az erkölcs kérdéseiben. A szellemi értékek iránti fogékonyságra, a mások igazsága iránti nyitottságra nevel. Hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók tiszteljék embertársaik erkölcsi méltóságát, értékeljék és tiszteljék a sokszínűséget, felismerjék az élővilág gazdag változatosságának értékét, és képessé váljanak a megértésen, kölcsönös segítségen, s a más kultúrák iránti nyitottságon alapuló együttműködésre társaikkal.

Mindennek révén alapvető módon járul hozzá a Nemzeti alaptantervben az erkölcsi neveléssel kapcsolatos általános célok megvalósulásához. Fontos szerepet vállal az önismeret és a társas kultúra fejlesztésében, hozzájárulhat a lelki egészség megőrzéséhez, közvetve pedig a gazdasági és pénzügyi, valamint a médiatudatosságra való neveléshez is. A tantárgy – önkifejezésre, kérdésésre, véleményalkotásra, érvelésre és párbeszédre épülő módszertana révén – erőteljes befolyáshoz juthat az anyanyelvi kommunikációs kompetencia fejlesztésében. A tanórák keretében feldolgozandó témák jól támogatják a szociális és állampolgári kompetencia fejlődését, ösztönöznek a másokért és a közösségért való felelősségvállalásra. A személyes gondolatok igényes megfogalmazásának elvárása pedig elősegíti az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlődését.

A tantárgy sajátos fejlesztési céljai és követelményei, amelyek valamennyi témakör feldolgozása során egységesen érvényesülnek a következők:

- Filozófiai fogalmak, vallási és irodalmi szövegek, példázatok elemzése, értelmezésük szóban és írásban.
- A következtetés, érvelés, bizonyítás és cáfolat szabályainak alkalmazása, az ettől eltérő gondolkodásmódok (sejtés, hit, képzelet, kétely, bizalom stb.) jelentőségének belátása.
- Egyéni vélemény kialakítása, felülvizsgálata, fejlesztése a más véleményekkel való párbeszédben.
- A méltányos vita szabályainak és készségeinek elsajátítása. Az elkötelezettség és az elfogulatlanság igényének összeegyeztetése.
- Erkölcsi elvek alkalmazása egyedi esetekre, különféle élethelyzetek erkölcsi dimenziójának felismerése, a gyakorlatban felmerülő értékcollíziók kezelése, alternatívák mérlegelése.
- A helyes önismeret és az önnevelés igényének erősítése. A cselekedeteink minőségét meghatározó erkölcsi képességek (erények, különösen az okosság, igazságosság, bátorság és mértékletesség) jelentőségének belátása, fejlesztésük lehetőségeinek felismerése.
- Az erkölcsi értékek megbecsülése, tisztelete másokban, igényesség kialakítása a

saját magatartás tekintetében. A kötelességtudat és az autonóm viselkedés közötti összefüggés felismerése.

- A személyközi kapcsolatok morális, érzelmi, intellektuális és érzéki dimenziói közötti összefüggések felismerése. A szeretet, megértés, türelem, hűség, bizalom és odaadás értékének tudatosítása. A tartós párkapcsolatok és a harmonikus családi élet kialakításához szükséges gondolkodásmód és attitűd fejlesztése. A másokkal való együttérzés, azonosulás képességének elmélyítése.
- Az ember erkölcsi méltóságáról alkotott fogalmak értelmezése: igazság és szabadság, azaz az öntudatos létezés és a cselekedeteinkért és társainkért viselt felelősség közötti összefüggés tudatosítása.
- Az élet, illetve az életformák gazdag változatosságának és változékonyságának tisztelete a természetben és a kultúrában. A kanti arany szabály értelmének, illetve a szenvedés okozás tilalmának belátása, gyakorlati alkalmazásuk képessége a globális egymásra utaltság feltételei között. A globális felelősség összefüggéseinek felismerése a hálózati társadalomban. A halállal való szembenézés képessége.
- A természet szeretetén és a környezet ismeretén alapuló környezetkímélő, értékvédő, a fenntarthatóság mellett elkötelezett magatartás fontosságának tudatosítása.
- Az együttélési szabályok jelentőségének belátása. A törvények tisztelete és a lelkiismeret szabadsága közötti konfliktusok értelmezése. A társadalom jobbítására irányuló kezdeményezés és bírálat megbecsülése. Felkészülés a közéletben való felelős részvételre.
- A korrupció társadalmi jelenségének ismerete, az ellene alkalmazható egyéni és közösségi magatartásformák alkalmazásának készsége és képessége.
- Az erkölcsi öngazolási mechanizmusok működése, a rossz példák, a rossz társadalmi gyakorlat hatása az egyéni döntésekre; a nemet mondás nehézsége.
- A szolidáris és kooperatív viselkedés, a segítőkészség értékének belátása, alkalmazása konfliktushelyzetekben. Az előítéletes, kirekesztő, rasszista, a kisebbségekkel szemben elutasító viselkedés gyökereinek feltárása, a társadalmi csoportok közötti együttélés konfliktusainak méltányos kezelésére irányuló igény, illetve az ehhez szükséges attitűdök és ismeretek elmélyítése.

E szempontok egyúttal jelzik az etika tantárgy tanításának kívánatos és a sikerességre reményt adó módszertanának legfontosabb vonásait is. A rendelkezésre álló idő függvényében, a témák feldolgozásának értékes formája lehet – a beszélgetés és a vita mellett – egy-egy projekt feladat megoldása is, egyéni vagy csoportos munka keretében.

A tanuló teljesítmények értékelése

Az értékelés általános megközelítése

- A tanárnak, diáknak és a szülőnek egyaránt fontos a visszajelzés arról, hogy milyen szinten sajátította el a tanuló az etika tantárgy követelményeit.
- Az etikai tudás mindig ötvöződik a mindennapi élettapasztalattal, élményekkel, ezért objektív megítélése nem könnyű.

- A tényismeretre épülő számonkérő értékelés nem járható út! Ez azt jelenti, hogy az etikaórákon nem lehet hagyományos módon feleltetni és dolgozatot íratni.
- Az etikatudás értékelése többdimenziós megközelítést (embertudományok) igényel, bizonyos fokig eltér a hagyományos tantárgyak értékelésétől, ezért nagyfokú körültekintést igényel.
- Fontos tudni, hogy a tanulók világnézetét nem értékelhetjük, de nem függhet a tanuló értékelése a tanár világnézetétől sem.
- Alapelvek: hitelesség, objektivitás, következetesség, humanizmus, önálló tevékenységek, individuálpedagógiai (eltérő tanulói képességek figyelembevétele, egyéni fejlesztés) megközelítés.
- Minden esetben a kompetenciaalapú tantervi követelményekre és elvárásokra kell fókuszálni!

Ajánlott tanulói tevékenységek

Önismereti és vitakészség fejlesztése (különböző érvelési módok bemutatása). A tanuló saját magatartásdilemmáira keressen választ (önértékelés, önkritika, szélsőségek kezelése).Türelem, empátia, tolerancia gyakorlása (dialogus, kulturált érvelés).Konkrét esettanulmányok feldolgozása (élethelyzetek megfigyelése, elemzése, következtetések levonása).Beszélgetés (eltérő vélemények felszínre hozása és ütköztetése).Digitális kompetencia. Hagyományos és modern információs csatornákból (kutatás, gyűjtés, beszámoló, esszé készítése .) Speciális terepek beépítése (kiállítás, színház, múzeum, könyvtár, szociális intézmények látogatása, látottak megbeszélése).Portfólió (dokumentáció a tevékenységekről).Egyéni és csoportos projektek készítése.

A felsorolt tevékenységek készségszintű alkalmazásának minősége az értékelés részét képezi.

Az értékelés konkrét elvárásai és követelményei

Az osztályozás nélküli értékelés fontos területe lehet a kívánatos magatartási értékek rendszeres megerősítése – szóban vagy bármilyen egyéb formában – egyrészt a pedagógus, másrészt a társak és a közösség részéről.

Osztályzattal is értékelhető az egyéni vagy közös feladatokban való részvétel, illetve egy-egy konkrét tevékenység. Soha nem irányulhat viszont az értékelés azoknak a személyes vélekedéseknek a minősítésére vagy osztályozására, amelyek értékközpontú kialakítása a tantárgy lényegi funkciója.

Az értékelés formái(az előzőekben felsorolt tanulói tevékenységek során) lehetnek : beszélgetés, csoportos tevékenységek, kooperációs munkák, munkalapok feladatainak értékelése, tesztek, házi dolgozatok, rajzok, gyűjtőmunka, plakát, poszter, prezentáció készítése a megadott témákban, egyeztetett szempontok alapján.

Óraterv

	A tantárgy heti óraszám	A tantárgy éves óraszám
Etika 11. évfolyam	1	36

Tematikai egység	Alapvető etika	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	A nyelvi/fogalmi gondolkodás és a tudatos környezetformálás (munka) szerepe a kulturális evolúcióban. Az Ó- és Újszövetség legismertebb részletei. A felelősségvállalás, illetve az ezzel kapcsolatos mulasztások irodalmi példái.	
Ismeretek, fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
<p style="text-align: center;">1. Az erkölcsi gondolkodás alapjai</p> <p>Mi az ember, és miben fejlődik? Fokozati és lényegi eltérések. Hány dimenziós az ember? Az ember testi-lelki egészsége. Ösztön és szellem. Érzéseink, énesség, önösség.</p> <p>Tények és az értékek világa. Szükségletek, értékrend, világnézet.</p> <p>A társas lény: erkölcsi lény. A Másik szerepe az öntudatos én kialakulásában. Kommunikáció.</p> <p>A lelkiismeret szabadsága. Honnan jön a belső hang? Erkölcsi ítélet.</p> <p>Erkölcsi érzék, tanult viselkedés. Az erkölcsi szabályok természete. Morál, moralitás, az egyén erkölcsi méltósága.</p> <p>Jó és rossz, bűn és büntudat. A rossz eredete – különféle megközelítések. A szenvedés kérdése.</p> <p style="text-align: center;">2. Bibliai erkölcsi értékek a világi etikában</p> <p>Az ember kitüntetett léthelyzete. Az értékek megismerése és az erkölcsi szabadság.</p>		<p><i>Filozófia:</i> Az elérhető boldogság. A szabad akarat és a rossz kérdései.</p> <p>Az értékteremtő ember és a hatalom. Szabadság, választás, felelősség, szorongás.</p> <p><i>Társadalmi, állampolgári ismeretek:</i> Szükségletek, anyagi javak, életmód.</p>

Istenfélelem, istenszeretet, isteni igazságosság. Ateizmus és vallásosság.

Vallás és erkölcs. „Valláserkölc” és „világi erkölcs”. A bibliai vallások lényege. Hit, tudás, élmény.

A világvallások emberképe és etikája. A hindu, a buddhista, a zsidó és az iszlám vallás. A vallások közeledése a világéthosz.

Keresztény erkölcsi értékek. A bibliai vallások lényege és a kinyilatkoztatás. A teremtés és az erkölcsi törvény. A szeretet erkölcsi jelentősége. A jézusi erkölcsi forradalom.

3. Mit kell akarnom? Az erkölcsi döntés

Az akarat és a jó akarása. Lelkiismeret, akaraterő, jellemes - jellemtelen ember. Hajlam.

Az erkölcsi gondolkodás fejlődése. Ethosz, éthosz, morál, moralitás. Érték, törvény, norma, erkölcs. Elemi erkölcsi normák. Erkölcsi fejlődés.

A lelkiismeret szava: példakövetés, párbeszéd, értékvita. Tekintélytisztelet, önmagunk vállalása. Párbeszéd, ellentét, vita. Erkölcsi konfliktusok, értékkrangsor, empátia, igazság.

Erkölcsi felfogások és etikák. Erkölcsi alapelvek. Kanti kategorikus imperatívusz. Etikai nézetrendszerek (szándék és cél)

A felelősség kérdése. Szabadság, szándék, tett, következmény, felelősség.

4. Az erények és a jó élet céljai

Önmegvalósítás, önkorlátozás, önismeret, önértékelés.

A jólét és a jó élet fogalmának megkülönböztetése. Létminimum, luxus. Alapvető szükségletek. Erkölcsös-erkölcstelen fogyasztás. Miből élünk? Hogyan élünk? Életmód, életforma, életminőség. Boldogság.

Az erények és a jellem. Illem, vérmérséklet, jellem, erkölcs. Sarkalatos erények. Tolerancia.

Az erkölcsi nevelés. Az ősbizalomtól az önbizalomig. Szeretetkapcsolat, kooperáció. Fejlődési szakaszok. Élethosszig tartó erkölcsi fejlődés. Az erkölcsi nevelés. Magánérdek és közjó.

Történelem: Világvallások, keresztény értékvilág.

Társadalmi, állampolgári ismeretek: Szükségletek, anyagi javak, életmód.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Erkölcsei érték, értékítélet, gyakorlat, erkölcs, etika, öntudat, munka; hit, szeretet, kiválasztás, bűn, kegyelem; lelkiismeret, szabadság, kötelesség, törvény, megértés; felelősség, szándék, következmény, erény, boldogság, jellem, öngizolás.

Tematikai egység	Egyén és közösség	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Irodalmi példák törvénytisztelet és lelkiismeret összeütközésére. A haza szolgálatának és védelmének történelmi példái. A nemzetállamok kialakulásának sajátosságai Közép-Kelet-Európában. Nemzetiségi konfliktusok, vallásüldözés a magyar történelemben. A cigányság történetével, helyzetével kapcsolatos alapismeretek. Hátrányos élethelyzetek, a szegénység alapvető társadalmi összetevőinek ismerete.	
Ismeretek, fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
<p>5. Szerettkapcsolatok</p> <p>A szeretet erkölcsi jelentősége. Szeretet-alapminták (anyai, apai, testvéri). Ajándékozó szeretet. Energikusság kétféle előjellel (konfliktus, agresszió, erőszakmentesség). Igazságos háború, igazságtalan béke, pacifizmus.</p> <p>A személyes kapcsolatok erkölcsi dilemmái. Előítélet, előítéletmentesség. Öszinteség, hazugság. „Talpig nehéz hűségben” Irgalom, megbocsájtás, barátság.</p> <p>A szexualitás, a szerelem és a párkapcsolat etikája. Nemiség szerelem. Kilépünk énkünk csigaházából. Vágy, vonzalom. Négyféle „szeretlek”.</p> <p>Házasság, család, otthonteremtés. Embrió vagy kistestvér.</p> <p>Az emberek közötti egyenlőség és testvériség eszméje. Kollektívizmus és individualizmus. Fasizmus, rasszizmus, szolidaritás.</p> <p>6. Társadalmi szolidaritás / A közélet erkölce</p> <p>A szabadság rendje. Megkötve és szabadon. Ki vagyunk osztva? Szabad korlátválasztás és a szabadság szülte rend. Szabadosság, választás és döntés, törvények.</p> <p>Erkölc és politika. Egyenlőség és egyenrangúság. Erkölcsös és jogos.</p>		<p><i>Biológia: nemiség, szexualitás, magzatvédelem</i></p> <p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: A jóléti társadalom. A magyar társadalom a rendszerváltozás után.</i></p>

<p>Jogok és kötelességek. Erkölcsös-e a politika? Demokrácia.</p> <p>Részvétel a közéletben. Tisztességes polgár és erkölcsös ember. Közélet és a politika.</p> <p>Véleménynyilvánítás, szólásszabadság. Visszaélés a szólásszabadsággal. Előítéletek. Uszítás, rágalmozás, az ember lealacsonyítása, az erőszak népszerűsítése, megtévesztő reklámok.</p> <p>Médiaetika. A tömegkommunikáció látszatvilága. Manipuláció: szavak és tettek, a nyilvános beszéd a tömegmédiumokban. Értékközvetítés és álvalóság-mutogatás.</p> <p>A munka mint az önkiteljesítés alapvető eszköze. Munka, szakértelem, elidegenülés. Munkaerkölcs. Alkotás. A munka mint kötelesség, másokért vállalkozás.</p> <p>Társadalmi szolidaritás. Igazságosság, pártatlanság, hitelesség. Melyik köz a legfontosabb? A közjó. Járandóság vagy megvesztegetés? Korrupció, szolidaritás. Lehet-e a társadalom igazságos?</p> <p>7. Nemzet, nemzetiség, hazaszeretet</p> <p>Állampolgárság, nemzeti érzés, nemzeti szolidaritás. Elkötelezettség és hazaszeretet. Áldozat a hazáért.</p> <p>A társadalmi önazonosság. Azonosságunk a másik tükrében. Társadalmi szerepek. Személyes és társadalmi identitás. A társadalmi önazonosság (identitás) felépülése és torzulásai.</p> <p>Etnokulturális, nemzeti, vallási kisebbségek és a többségi társadalom közti együttélés. Cigányság, zsidóság, diszkrimináció.</p> <p>A nemzeti fejlődés traumái. Nemzeti öntudat, nemzeti összetartozás. Kárpát-medencei sajátosságok. A kirekesztő, elnyomó nemzetstratégiák erkölcsi megítélése.</p>	<p>A cigány (roma) társadalom története, helyzete és integrációjának folyamata.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> A média társadalmi szerepe. Médiareprezentáció, valószerűség, hitelesség. Médiaetika, médiaszabályozás.</p> <p><i>Történelem, társadalmi, állampolgári ismeretek:</i> Kulturális és etnikai kisebbségek hazánkban. Esélyegyenlőtlenség és hátrányos társadalmi helyzet.</p> <p>Szolidaritás és társadalmi felelősségvállalás.</p> <p>Földrajz: Magyarország és a Kárpát-medence földrajza; a magyarság által lakott, országhatáron túli területek.</p>
---	---

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Család, felelősség a társainkért, hűség, szeretet, szerelem; erkölcsi érték, erény, boldogság, jellem; törvény, törvénytisztelet, emberiség, polgári engedetlenség; nemzet, identitás; nacionalizmus, sovinizmus, együttélés, idegengyűlölet, antiszemitizmus, hátrányos megkülönböztetés, kisebbség; igazságosság, előítélet, sztereotípa, kirekesztés, befogadás, sokszínűség, szolidaritás, önkéntesség.

Tematikai egység	Korunk kihívásai	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	A műszaki-tudományos haladás vívmányai, hatásai. Természet- és társadalom-földrajzi ismeretek. Pszichés funkciók a magasabb rendű állatoknál, biodiverzitás, ökológiai rendszerek. Kulturális hagyomány, jövőkép, az utódokról való gondoskodás szerepe és változásai a civilizáció történetében.	
Ismeretek, fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
<p>8. A tudományos-technikai haladás etikai kérdései</p> <p>Az emberi cselekvés megváltozott természete. Egészségvédelem és etika. Biotechnika és bioetika. A haldokló joga és méltósága. Eutanázia. A tudósok felelőssége.</p> <p>Bioetika. Genetikailag módosított élőlények. Génebézészet. „Jó gyerekek gyártása génpiszkálással” Családtervezés. Terhesség-megszakítás. A génmanipuláció következményei. Egészségvédelem és etika.</p> <p>Technika és etika. A technika bálványimádói. Az ember mint a technika eszköze?</p> <p>A tudósok felelőssége. Beilleszkedés a természetbe. Ökológiai felelősség.</p> <p>9. A felelősség új dimenziói a globalizáció korában</p> <p>A globális ökológiai válság mint erkölcsi kérdés. Az egyén felelőssége és cselekvési lehetőségei a globális hálózatok korában. Globalitás és lokalitás konfliktusa.</p>		<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A tudományos-technikai forradalom. Az emberiség az ezredfordulón: a globális világ és problémái.</p> <p>A globális világgazdaság fejlődésének új kihívásai és ezek hatása hazánk fejlődésére.</p> <p><i>Földrajz:</i> Globális kihívások, migráció, mobilitás.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> Környezet és fenntarthatóság.</p>

<p>Magánérdek és közjó. A közösség és a korrupció problémája. A közlegetők tragédiája. Népesedési problémák. A fenntartható fejlődés. Önrendelkezés: az emberi lépték helyreállítása. Bűvös, bűnös körök. A korrupció jelensége és veszélyei, hatalommal való visszaélés és korrupció a mindennapokban. Hogyan lehet a megvesztegetést, a korrupciót megszüntetni?</p> <p>Világsszegénység – a szegények világa. A szegénység új arcai: környezetrombolás, adósságcsapda, szélsőséges jövedelmi egyenlőtlenségek, létbizonytalanság, népbetegségek, népességrobbanás, tömeges migráció.</p> <p>Ökoetika. Az ökológiai válság mint erkölcsi kérdés. Mi a természet? Mi a környezet? Beavatkozás az élettérbe. Számít-e erkölcsileg, amit más lényekkel teszünk?</p> <p>A természet- és állatvédelem erkölcsi kérdései. A természet feletti uralom mítosza. Emberközpontúság és mélyökológia. Érvek az állatok védelmében: a szenvedésokozás tilalma, szolidaritás lénytársainkkal, a biológiai sokféleség értéke, megóvásának és fenntartásának lehetősége.</p> <p>Felelősség utódainkért. Az emberiség közös öröksége. A jövő nemzedékek jogai. A ma élők felelőssége. A jövő iránti felelősség.</p>	<p><i>Filozófia:</i> Az ökológiai válság etikai vonatkozása. Bioetikai állásfoglalások napjainkban.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Uralom a természet felett, ökológiai elővigyázatosság; globális felelősség, környezettudatosság, fenntarthatóság, közjó, korrupció, korrupció-megelőzés; élet, halál, egészség; környezeti etika, állati jólét, fajsovinizmus, emberközpontúság, mélyökológia; az emberiség közös öröksége, a jövő nemzedékek jogai.</p>

<p>A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén</p>	<p>A tanulók ismerik az erkölcsi hagyomány legfontosabb elemeit, s e tudás birtokában képesek a mindennapi életben felmerülő erkölcsi problémák felismerésére és kezelésére.</p> <p>Értékítéleteiket ésszerű érvekkel tudják alátámasztani, képesek a felelős mérlegelésen alapuló döntésre. Rendelkeznek az etikai és közéleti vitákban való részvételhez, saját álláspontjuk megvédéséhez, illetve továbbfejlesztéséhez szükséges készségekkel és képességekkel.</p> <p>Képesek elfogadni, megérteni és tisztelni a magukétól eltérő nézeteket. Ismerik azokat az értékelveket, magatartásszabályokat és beállítódásokat, amelyeknek a közmegegyezés kitéüntetett erkölcsi jelentőséget tulajdonít.</p>
--	---